

Conținutul: Fișa de evaluare a programului. Activitate în grup prin metoda Evaluare în 4 cadrane.

Nr. ore: 3 ore.

În urma măsurărilor efectuate după participarea la ședințele de dezvoltare personală profesorii și-au îmbunătățit simțitor imaginea despre sine și despre rolul implicării lor în procesul educațional având în vedere pătrunderea tot mai accentuată a fenomenului hibridizării educației, alcătuiindu-și fiecare un plan de dezvoltare personală pentru viitor.

FABULA ÎN GRAFICA DE CARTE MOLDOVENEASCĂ (1945-2015)

Victoria ROCACIUC

doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător,

Institutul Patrimoniului Cultural al MECC

***Adnotare:** Cercetarea urmărește scopul valorificării și creării unui registru de ilustrații grafice ce ar contura și ar oferi o structură a subiectelor și principiilor de tratare plastică a fabulelor publicate pe parcursul evoluției artei graficii de carte moldovenești sovietice și post-sovietice. Acest studiu va oferi posibilitatea de cercetare mai amplă a creației grafice de carte reieșind din subiectul și genul literar abordat în plan ilustrativ. Sarcina respectivă dictează mai multe etape de aprofundare în analize și discuții științifice, inclusiv cele ce se referă la estetica și critica literară. Articolul de față reprezintă o introducere în studiarea a principiilor de tratare artistică ale literaturii de acest gen narativ.*

Cuvinte-cheie: *grafică, carte, ilustrație, procedeu, tehnică, tendință, motiv, fabulă.*

Abstract: *The research is focused on capitalizing on and creating a register of graphic illustrations that would outline and provide a structure of subjects and principles of plastic treatment of fables published during the evolution of Soviet and post-Soviet Moldovan book graphics art. This study will offer the possibility of more extensive research of graphic book creation based on the subject and literary genre approached in the illustrative plan. That task dictates several stages of in-depth analysis and scientific discussion, including those related to aesthetics and literary criticism. This article is an introduction to the study of the principles of artistic treatment of literature of this narrative genre.*

Keywords: *graphics, book, illustration, process, technique, trend, motive, fable.*

Sursele documentare oferă diverse tratări și abordări analitice ale noțiunii de fabulă. Este cunoscut că fabula este: 1) succesiune a faptelor care compun acțiunea unei lucrări narative sau dramatice; 2) dramă; 3) succesiune de evenimente povestite într-un text narativ (în raport cu modul în care acestea sunt prezentate); 4) scurtă povestire alegorică, de obicei în versuri, în care autorul, prin procedeul personificării animalelor, a plantelor și a lucrurilor, satirizează mentalități și moravuri, enunțând învățătura morală. Totodată, fabula (lat. fabula „vorbire”, „poveste”) reprezintă o figură de stil narativă, și anume o scurtă narațiune la care participă, de regulă, animale personificate, introdusă într-o expunere, de obicei retorică, cu scopul justificării, pe temeiul analogiei (comparației), a unor argumente și îndemnuri; este o pildă inventată (fictivă) practică și în antichitate (Aristotel) [1].

Fabula este opera epică de mică întindere, cu caracter satiric și moralizator, în care întâmplările sunt puse pe seama animalelor, obiectelor sau fenomenelor, care întruchipează anumite tipuri umane criticate de autor. Fabulele au întotdeauna o morală, explicită sau

implicită, din care cititorul primește anumite învățăminte. Actualul program de învățământ oferă idei legate de trăsăturile fabulei, precum: evidențierea principalelor figuri de stil utilizate în fabulă (personificarea și alegoria), evidențierea tipurilor umane satirizate de autor, sursele umorului, existența moralei (explicită sau implicită) și forme de argumentare sau planuri, spre exemplu: 1) date despre autor și opera sa; 2) definiția fabulei și morala textului; 3) concluzii. Punctul doi poate include mai multe subpuncte: 1) adaptarea definiției și a moralei la textul dat; 2) rezumatul fabulei; 3) caracterizarea personajelor și reliefația tipurilor umane reprezentate de acestea; 4) evidențierea figurilor de stil centrale a textului, personificarea și alegoria; 5) modurile de expunere și rolul lor, 7) sursele umorului [2]. Fabula este o poveste cu tâlc, o istorioară moralistă, povestită în versuri, cu personaje necuvântătoare (adesea animale) ce critică moravurile societății, în general, sau defectele omenești, în particular. Alte caracteristici ale fabulei sunt: este compusă din narațiune (un text epic, cu acțiune simplă, subiect, personaje, narator, cea mai folosită figură de stil fiind personificarea) și morală ușor de înțeles, iar în plus – are un caracter educativ.

În context, ne interesează și istoria fabulei, autorii reprezentativi, raportul și locul ei între poezia și proza. Dintre marii autori de fabule îi amintim pe: Esop, La Fontaine, George Ranetti, Fedru, Ivan Krîlov, Grigore Alexandrescu, Anton Pann, Alexandru (Alec) Donici, Dimitrie Bolintineanu, Gheorghe Tăutu, Constantin D. Aricescu, Costache V. Carp.

Jean de La Fontaine a fost un poet, dramaturg și prozator francez ce s-a impus în literatura universală prin fabulele sale, publicate în 12 cărți, în perioada 1668-1694. Fiind inspirat de anticii Esop și Fedru, precum și de tradițiile populare, și înzestrat cu un talent deosebit, el a depășit caracterul unilateral didactic al vechilor fabule, transformându-le în adevărate opere de artă. Caracterului de fabulă uneori sunt atribuite povestirile satirice scurte ale lui Ambrose Bierce.

Ivan Krîlov este cel mai cunoscut fabulist rus. Fabulele sale ridiculizează conflictele morale ale epocii, în versuri libere, într-o limbă populară, adesea presărată cu proverbe și zicători. Sunt remarcabile mai ales prin gama variată a ironiei și satirei, limbajul

vioi și pitoresc. Krîlov apare ca un inovator al fabulei ruse – el respinge regulile convenționale ale clasicismului, înlătură morala seacă și didacticistă cultivată de fabuliștii dinaintea lui. Astfel, ilustrațiile create de artiștii ruși au servit ca surse de inspirație sau sunt incadrabile în fenomenul artistic și ideile de prototip sau arhetip ale lui Carl Jung etc. [3].

Fabula, ca specie clasică, este una din principalele manifestări satirice și polemice din zona comicului în perioada de constituire a literaturii române moderne. Folosind investigarea laturilor morale, fabula fost prețuită și gustată de publicul vremii. Scriitorii reprezentativi ai epocii abordează fabula, fie scriind câteva opere, fie dedicându-se în întregime speciei: Dimitrie Țichindeal, Gheorghe Asachi, Constantin Stamati, Gheorghe Săulescu, Constantin Facca, Constantin Bălăcescu, Grigore Alexandrescu, Alecu Donici și Anton Pann [4]. Mai sunt cunoscute și fabulele lui Ion Luca Caragiale, George Topârceanu etc. În opera fiecărui fabulist se pot identifica punctele literare de plecare, pentru că subiectele ce formează obiectivul criticii moralizatoare sunt limitate ca număr. Primele fabule ale lui Grigore Alexandrescu sunt prelucrări sau traduceri după La Fontaine și Florian. Cel mai însemnat fabulist român, Grigore Alexandrescu (1814-1885) prelucrează prototipuri clasice folosite înaintea sa de La Fontaine, Florian, Voltaire și Krîlov. Meritul său stă în maniera în care aceste teme sunt transferate, actualizate, adaptate la problemele vieții sociale și politice românești. Poetul își alege din regnul animal reprezentările cele mai potrivite, conform cu specificitatea morală atribuită, pentru a întruchipa trăsătura umană. Alecu Donici a fost un poet și fabulist român-basarabean, care a tradus și publicat o mulțime de creații ale clasicilor literaturii universale [5]. Clasificări și evoluția fabulei sunt studiate de mai mulți cercetători [6]. Librăriile și bibliotecile oferă o gamă largă de cărți cu fabule [7]. Am constatat că oamenii din domeniul filologic realizează lucrări teoretice, teze de licență etc. axate și pe analiza ilustrațiilor de fabule. Deci, e firesc să începem cercetări din direcții opuse, având subiecte și puncte comune de studiat.

Scopul nostru este să pornim crearea unei baze de date de autori, ilustrații și titluri de cărți editate în spațiul nostru geografic ce se

referă la această tematică importantă în procesul didactic și formarea unei personalități armonios dezvoltate. Cercetările deja întreprinse ne oferă posibilitatea să începem realizarea acestor sarcini. Astfel, deja am reușit să studiem imagini de arhivă, o bună parte a colecțiilor muzeale și alte surse documentare care permit începutul unor cercetări ce presupun o continuare.

Documentările în arhiva familiei artistului plastic Leonid Grigorașenco (Fig.3) au confirmat că în jurul anilor 1952, artistul a ilustrat fabulele lui Alexandru Donici [8]. Aceste ilustrații pot fi comparate cu cele ale graficienilor de carte ruși: A. M. Laptev (1944, 1947) și V. A. Serov (1951) la fabulele lui I. Krîlov («Волк на псарне» sau „Lupul la coteț”, Fig.1), dar și cu cele ale lui Iacob Averbuh la aceeași fabulă. Cunoașterea perfectă a genului animalier, talentul artistului de a adăuga animalelor trăsăturile umane, gesturile și mimica absolut tipică oamenilor servește percepției textelor fabulelor.

Pentru ilustrațiile la fabulele lui I. Krîlov, în anul 1953 (Fig.2), în rândurile candidaților în membri UAP a intrat graficianul, ilustratorul și autorul de afișe Iacob Averbuh (1922-1998). Printre ilustrațiile lui Iacob Averbuh [9] se remarcă cele la fabulele lui Krîlov (1953), desenul viu, liber și mult narativ le evidențiază față de celelalte lucrări ale artistului. Compoziția și racursiurile alese de artistul accentuează precizia narativă, dar și demonstrează experiența artistului în domeniul afișului. În prezent, imaginile fotografice ale acestora se păstrează în Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova. Același profesionalism se va demonstra și în desenele lui Ioachim Postolachi la fabulele lui Al. Donici.

În anul 1970, graficianul Ariei Sveatcenko a ilustrat fabulele lui Al. Donici (linogravură, Fig. 4) [10]. Artistul a fost distins cu diplomele de participare la concursurile republicane și unionale de artă a cărții. În interpretarea plastică a conținutului cărții, Ariei Sveatcenko a tins să exprime stări, emoții și caractere psihologice ale personajelor, bazându-se pe simțul perfect al posibilităților de regie și scenografie în realizarea cadrului ilustrativ. Personajele create de artistul adesea sunt redată în acțiune, accentuând dinamismul evenimentelor din cadrul narativ. Precum a menționat criticul Raisa

Aculova, atenției și darului pictorului se supun povești ale diferitor popoare ale lumii, fabule, povestiri ale autorilor moldoveni. „Ilustrațiile lui A. Sveatcenko se disting printr-un decorativism accentuat și expresivitate a culorilor. Linia desenului se îmbină reușit cu tușele coloristice”. În albumul «Мастера книжной графики Молдавии» editat în 1984 de G. Bosenco a fost incluse ilustrațiile lui Arii Sveatcenko la povestea populară moldovenească „Păcală și Tândală” (tuș, 1977) [11], o parte dintre care se păstrează și în colecțiile Muzeului Național de Artă al Moldovei și „Cocostârcul și vulpea” de G. Asachi (acuarelă, guașă, 1978, Fig. 6) [12]. Pentru ilustrarea acestor cărți artistul a căutat principiile expresive inedite. Concentrarea privirilor în combinație cu statismul simetric al figurilor personajelor din scene și imagini ale cărții „Cocostârcul și vulpea” de G. Asachi, în care vulpea servește pe cocostârcul la ea acasă se schimbă prin dinamizarea mișcărilor acestora când vulpea s-a indignat că a rămas flămândă stând în ospetie la cocostârcul. Pentru ilustrarea cărții „Cocostârcul și vulpea” de G. Asachi Arii Sveatcenko a fost distins cu diplomele de gradul II la Concursurile republican și unional de artă a cărții din 1978. Aceste ilustrații sunt remarcabile și prin caracterul asociativ al elementelor semantice și morfologice. Critica timpului a apreciat această lucrare drept una dintre cele mai izbutite creații ale graficianului. „Utilizarea unei game de culori ce ne amintește pe cea folosită de arta populară a covorului, costumului național, utilizarea unor elemente etnografice pentru zugrăvirea plastică a chipurilor și a anturajului lor contribuie la înzestrarea eroilor fabulei cu caractere naționale”, menționa Raisa Aculova [13].. Iar Boris Brânzei a scria că Vulpea și Cocostârcul încă din copilărie cunoscute de cititori sunt ca și cum din nou văzute de către artistul. Arii Sveatcenko a confirmat elocvent că interpretarea grafică a fabulei cunoscute nu e deloc epuizată, că subiectul popular conține în sine multe nuanțe noi inedite.

Înțelepciunea „Fabulelor” lui Alexandru Donici (1988) din ilustrații (Fig. 5) lui Isai Cârmu comportă prezența elementelor ironice, grotești, totodată, emanând căldura sufletească și emoțională a relațiilor între personaje. Psihologia relațiilor este redată aici prin

abordarea genurilor portretist și animalier. În cadrul ilustrațiilor, Isai Cârnu accentuează că oamenii și animalele trăiesc emoții identice.

Fabulele semnate de Efim Tarlapan au fost ilustrate de graficienii Iuri Rumenățev și Mihail Bacinschi. Silistica și tehnica xilogravurii proprie ilustrațiilor lui Mihail Bacinschi poate fi analizată alături de creația în aceeași tehnică a lui Isai Cârnu.

Asupra unor cărți pictorița Violeta Zabolica-Diordiev a lucrat împreună cu soțul ei Radu Diordiev: „Aventurile lui Oliver Twist”, „Bunicuța cu povești” (autor Constantin Dragomir), etc. De asemenea, în anul 2004, Violeta Zabolica-Diordiev a fost menționată cu premiul „Cea mai bună ilustrație de carte pentru lucrul la *Fabulele lui Esop*” [14].

Desigur, exemple de ilustrare a fabulelor de graficienii moldoveni sunt mult mai multe și merită o cercetare mai amplă, ținem să continuăm studierea subiectului abordat prin selecția și clasificarea acestora. Prilejul de analiză comparativă ne oferă și reproducerile de ilustrații ce însoțesc textul de față. Astfel, observăm legături directe între abordările compoziționale din ilustrațiile de fabule și cele de basme sau povești ale diferitor popoare, create de graficienii diferiți. Avem prilejul să analizăm și trăsăturile psihologice cu care artiștii plastici au reușit să înzestreze pe eroii ilustrați.

Bibliografie:

1. <https://www.dex.md/definitie/fabula> (vizitat 05.06.2020)
2. <https://temalaromana.ro/2013/06/25/trasaturile-fabulei-definitie/> (vizitat 20.06.2020)
3. http://www.hallenna.narod.ru/krylov_illustr-k-basnam.html (vizitat 20.06.2020)
4. <https://crispedia.ro/fabula-literatura-romana/> (vizitat 20.06.2020)
5. <https://www.povesti-pentru-copii.com/fabule/alecu-donici.html> (vizitat 21.06.2020)
6. LUNGU, M. Fabula în literatura pentru copii. Râmnicu Vâlcea: Nova Didact, 2011, 56 p. sau https://issuu.com/alexdb19/docs/fabula_i (vizitat 05.06.2020)
7. <https://librarius.md/ro/search?search=FABULE> (vizitat 05.06.2020)

8. ДОНИЧ, А. Лукрэрэ алесэ. Суб ынгрижиря луй И. Грекул. Кишинэу: Шкоала Советикэ, 1952.
9. AOSPRM, F 2906, inv. 3, d. 107, f. 3, 3 (verso)
10. БРЫНЗЕЙ, Б. Арий Святченко. (составитель Г. Босенко). Кишинэу: Тимпул, 1983. Буклет из серии «Искусство молдавской книги».
11. БРЫНЗЕЙ, Б. *Художники Молдавской советской книги*. Кишинёв: Лумина, 1977, с. 41-42.
12. БОСЕНКО, Г. Мастера книжной графики Молдавии. Каталог. Кишинев: Тимпул, 1984, с. 118-121.
13. АКУЛОВА, Р. (составитель), *Книжная графика Молдавии*. Ediție bilingvă. Кишинэу: Литература артистикэ, 1986.
14. <http://weblogro.com/persoane-deosebite/6237-violeta-zabulica-diordiev-un-pictor-cu-renume.html> (vizitat 05.06.2017)

Lista reproducerilor:

Fig. 1. V. A. Serov. Ilustrație la fabula lui I. Krîlov «Волк на псарне» („Lupul la cotet?”), 1951.

Fig. 2. Iacob Averbuh. Ilustrație la fabula lui I. Krîlov «Волк на псарне», 1953.

Fig. 3. Leonid Grigorașenco. Ilustrație la fabula lui Al. Donici, 1952.

Fig. 4. Arii Sveatcenko. Ilustrație la fabula „Măgarul și priveghetoarea” de Al. Donici, 1970-1971.

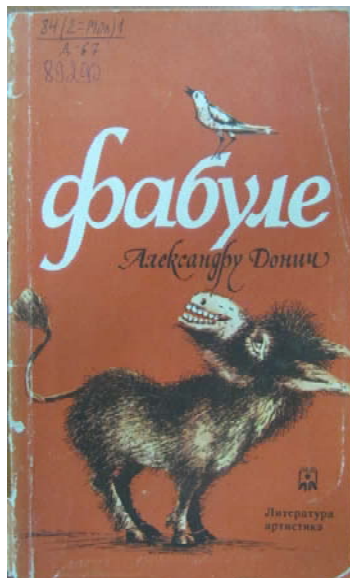

Fig. 5. Isai Cârmu. Coperta cărții „Fabule” de Al. Donici, 1988.

Fig. 6. Arii Sveatcenko. Ilustrație la fabula „Cocostârcul și vulpea” de G. Asachi, 1978.